

RADNI MATERIJALI

**Regionalni standard za prigovor savjesti - standardizacija
zakonske legislative zemalja regiona po pitanjima
prigovora savjesti i prilagođavanje međunarodnim preporukama**

REGIONALNA KONFERENCIJA

**“U Evropu kroz prigovor savjesti i civilnu službu”
Sarajevo 20. - 22. 09. 2004 g.**

© 2004 Regionalna mreža "Prigovor za Mir"

E-mail: konferencija@prigovorzamir.org

Web site: www.prigovorzamir.org

Saradnici na konferenciji:

Štampanje ove brošure su omogućili:

UVOD

Standardizacija prava na prigovor savjesti u regionu

Svaka zemlja u regionu Jugoistočne Evrope je imala svoj specifični razvoj po pitanjima prigovora savjesti i civilne službe, i na različite načine gradila proces priznavanja ovog ljudskog prava za one koji imaju prigovor savjesti na sudjelovanje u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama. U svakom slučaju, postoji isto toliko i zajedničkih stvari po ovim pitanjima koje bi trebale da unificiraju zajednička stremjenja svih zemalja regiona. Sve države regiona dijele nemsumnjivo pripadnost evropskom kulturnom i političkom prostoru i kao takve žele da prihvate standarde Vijeća Evrope i Evropske Unije i na taj način, stvarajući kompatibilne državne sisteme sa državama članicama Evropske Unije načine još jedan korak u demokratizaciji društava u zemljama regiona.

Što se prigovora savjesti na sudjelovanje u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama tiče, postoji značajan broj međunarodnih dokumenata koji definiraju osnovne postulate primjene ovog ljudskog prava i koje slobodno jednim imenom možemo zvati međunarodni standardi o prigovoru savjesti na sudjelovanje u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama. Budući da prioritarna i prirodna integracija i pripadanje zemalja regiona jeste ono ka Vijeću Evrope i Evropskoj Uniji, mi ćemo se uglavnom bazirati na standarde o prigovoru savjesti propisane od strane Vijeća Evrope i Evropske Unije, odnosno specifično Vijeća Ministara Vijeća Evrope i Evropskog Parlamenta.

S ciljem involviranja svih standarda i osnovnih odrednica gore spomenutih institucija u jedan dokument, kao i prilagođavanja standarda

situaciji i specifičnostima regiona u kojem živimo, regionalna mreža inicijativa koje se bave pitanjima prigovora savjesti u zemljama Jugoistočne Evrope «Prigovor za mir» je izradila «Regionalni standard za prigovor savjesti», dokumenat koji ujedinjuje sve evropske preporuke i koji bi trebao da postane temelj za unificiranje legislativa zemalja regiona.

Značaj prigovora savjesti na sudjelovanje u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama za ovaj region je veliki. Poslije godina rata i mržnje, ponovo se susrećemo sa mogućnošću saradnje u regionu. Ovo je od još većeg značaja u slučaju rada na prigovoru savjesti, ako znamo da trenutno u regionu postoji veliki broj mladih koji, iz razloga svijesti ili religije odbijaju da služe obaveznu vojnu službu ili nose oružje. Većina njih to radi iz aktivnog opiranja ratovima koji su vladali ovim regionom u prethodnom desetljeću, a dosta njih je u tom cilju i riskirala svoj integritet, organizirala akcije, kampanje, a jedan broj njih je doživio i zatvorske kazne zbog svojih uvjerenja.

Iz ovih razloga ova konferencija i ovaj delikatan trenutak u kojem se region nalazi nam signaliziraju da je sada prati momenat za akciju i priznavanje prava na prigovor savjesti u potpunosti i bez rezerve i u saglasnosti sa međunarodnim standardima, odnosno Regionalnim standardom za prigovor savjesti mreže «Prigovor za mir».

REGIONALNI STANDARD ZA PRIGOVOR SAVJESTI

Predgovor

U svim zemljama regiona Jugoistočne Evrope vojna služba je još uvijek obavezna. Također, u svim zemljama regiona Jugoistočne Evrope postoje osobe koji odbijaju služiti takvu službu zbog razloga savjesti. Te osobe se nazivaju prigovaračima savjesti. Prigovarači savjesti se zalažu za budućnost bez rata i nasilja kroz odbijanje da budu obučavani da ubijaju. U gotovo svim zemljama Evropske Zajednice postoji pravo na alternativu- civilna služba. Ovim standardima htjeli bismo doprinijeti procesu implementacije civilne službe i poboljšanju položaja pacifista na ovim prostorima. Nakon godina rata koji je region Jugoistočne Evrope držao u mraku, veoma je bitno osnažiti prigovarače savjesti kao ljude koji su za sve to vrijeme, svojim ličnim primjerom, promovirali da nasilje ima alternativu. Potpuna civilna služba bi mogao biti pravi potez u ovom smjeru za bolju budućnost. Ovaj dokument je nacrt verzije Regionalnog standarda za prigovor savjesti i civilnu službu i kao takav predstavlja napor Regionalne mreže Inicijativa koje rade na prigovoru savjesti u regionu JI Evrope da sve preporuke Vijeća Evrope budu sadržane u jedinstvenom dokumentu sa strogim direktivama za zakonske odredbe koje reguliraju to pitanje i da usklade međunarodne preporuke regionalnim i regionalni stav prema problematici prigovora savjesti i pacifikaciji regije.

Regionalni standard je uzeo u obzir i poziva se na slijedeće međunarodne dokumente:s:

- Rezolucija 337 Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope
- Preporuka 478 (1967) Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope
- Preporuka 816 (1977) Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope
- Preporuka br. R(87)8 Vijeća ministara Vijeća Evrope
- Rezolucija 1042 (1994) Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope
- Macciocchi Rezolucija Evropskog Parlamenta
- Schmidbauer Rezolucija Evropskog Parlamenta
- De Gucht Rezolucija Evropskog Parlamenta
- Bandrés, Molet & Bindi Rezolucija Evropskog Parlamenta
- Rezolucija iz 1993 koja se tiče prigovora savjesti na obaveznu vojnu službu Generalne skupštine Ujedinjenih Nacija
 - Međunarodni pakt o građanskim i političnim pravima
 - Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
 - Evropska konvencija o ljudskim pravima

Regionalni standard:

1. Pravo na prigovor savjesti je fundamentalni aspekt prava na slobodu misli, savjesti i vjeroispovjesti, kako je navedeno u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, i kao takav bi trebao biti prepoznat u Ustavima odgovarajućih zemalja

Objašnjenje: Evropski dokumenti na koje se Regionalni standard poziva:

- Rezolucija 337 (1967) Vijeća ministara Vijeća Evrope, sekcija A:

"1. Osobe na popisu za vojnu službu koje, iz razloga lične savjesti ili dubokog uvjerenja motiviranog religijom, etikom, moralom, humanitarnošću, filozofijom ili slično, odbiju da služe vojni rok, uživati će lično pravo da budu oslobođeni obaveze na vojnu službu.

2. Ovo pravo će se smatrati logički izvedeno iz osnovnih prava pojedinca u demokratskim Pravilima pravnih država koji su zagantovani u članu 9. Evropske konvencije o ljudskim pravima."

- Rezolucija 1518 (2001) Generalne Skupštine, stav 2:

"2. Pravo na prigovor savjesti je osnovni aspekt prava na slobodu misli, savjesti i religije, ukorijenjeno u Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima i Evropsku konvenciju o ljudskim pravima."

Priznanje prava na prigovor savjesti je obaveza svake države, budući da je pravo na prigovor savjesti direktno izvedeno iz najviših međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima i Evropska konvencija o ljudskim pravima, te su zbog toga zemlje regiona obavezne priznati pravo na prigovor savjesti svim ljudima bez ograničenja.

2. Prigovor savjesti se može uložiti bilo kada: prije, za vrijeme i nakon regrutacije ili služenja vojnog roka i izjavljivanje prigovora savjesti mora odmah prekinuti ili produžiti svaki mogući poziv ove osobe na služenje vojnog roka

Objašnjenje: Evropski dokumenti na koje se Regionalni standard poziva:

- Rezolucija 1518 (2001) Generalne Skupštine, sekcija 5:

"5. Skupština saglasno preporučuje da Savjet ministara pozove one zemlje članice koje to još nisu napravile, da uvrste u svoje zakonodavstvo:

i. pravo na registraciju kao prigovarač savjesti bilo kada: prije, za vrijeme ili poslije regrutacije ili služenja vojnog roka."

- De Gucht Rezolucija, stav 49:

"49. smatra da bi ova zajednička načela trebala uključiti minimalne garancije da bi se osiguralo:

- da je omogućena dostatna informacija o statusu prigovarača savjesti
- da se aplikacija za status prigovarača može uložiti bilo kada, uključujući i za vrijeme služenje vojnog roka"

- Preporuka br. R(87)8 Vijeća ministara, sekcija B stav 8:

"8. Zakon može također obezbjediti mogućnost apliciranja i dobivanja statusa prigovarača savjesti u slučajevima kada se preduslov za prigovor savjesti pojavi za vrijeme vojne službe ili perioda vojne obuke nakon početne službe."

- Rezolucija 337 (1967) Vijeća ministara Vijeća Evrope, sekcija B, stav 4:

"4. Zakonske vlasti trebaju ispitati kako bi se praksa pozivanja na pravo mogla učiniti efikasnijom tako što će osigurati da prigovori i sudske žalbe rezultiraju odgađanjem poziva na vojnu službu dok se odluka o pozivu na pravo ne donese.

Jedna od glavnih tačaka Evropske konvencije o ljudskim pravima (stav 9, sekcija 2) jeste da savjest ne može biti ograničena nikakvim rokovima. Filozofija koja stoji iza ovoga jeste da bi svako trebao imati mogućnost promjene svijesti ili uvjerenja bilo kada u životu. Evropski standard o prigovoru savjesti to odobrava, tako da većina njih izjavljuje da prigovor savjesti može biti izjavljen u bilo koje vrijeme vojne obaveze i da nikakva ograničenja ili rokovi smiju biti postavljeni na to. Zatim, svaki poziv ili produžetak procesa vojne obaveze za pojedinca koji je aplicirao za prigovor savjesti je neprihvatljiv i krajnja odluka o slučaju donesena prije bilo kakvog daljnjeg akta u pogledu vojne službe za pojedinca bi se trebala prekinuti.

3. Osnova za ostvarenje statusa prigovarača savjesti je samo slobodna izjava prigovarača savjesti i bilo kakvo daljnje ispitivanje bilo koje komisije je neprihvatljivo

Objašnjenje: Evropski dokumenti na koje se Regionalni standard poziva:

- Schmidbauer rezolucija Evropskog parlamenta, sekcija A, stav 4:

"A. pošto niti jedan sud ili komisija ne smije ispitivati savjest pojedinca,

4. nalaže da, da bi bio priznat kao prigovarač savjesti, izjava u kojoj su dati razlozi pojedinca bi trebali biti dovoljni da bi se dobio status prigovarača savjesti."

- Machiochi rezolucija Evropskog parlamenta, stav 3:

"3. Ističe da niti jedan sud niti komisija ne mogu ući u savjest osobe i da izjava kojom se izlažu razlozi osobe, prema tome, mora biti dovoljna u velikoj većini slučajeva, za obezbjeđivanje statusa prigovarača savjesti."

Bilo kakvo ispitivanje savjesti pojedinca nije moguće na objektivni način od strane pojedinca ili grupe pojedinaca. Dakle, u pogledu prigovora savjesti, svaka osoba bi trebala imati mogućnost da samo deklarativno izjavi svoj izbor služenja i tada bi mu trebalo biti dozvoljeno da uživa pravo na prigovor savjesti. U ovom slučaju, svako vrednovanje razloga pojedinca za apliciranje je nemoguće i bilo koji razlozi za eventualno odbijane aplikacije ne smiju biti vezani za to.

4. Civilna služba mora biti potpuno civilnog karaktera, i čitav proces apliciranja i služenja bi trebao biti pod nadležnosti nekog odjela civilnog ministarstva. Ministarstvo odbrane se ne može smatrati civilnim ministarstvom

Objašnjenje: Evropski dokumenti na koje se Regionalni standard poziva:

- Preporuka 337 (1967) Vijeća ministara Vijeća Evrope, sekcija B stav 2:

"2. Tamo gdje se odluka po pitanju prava na prigovor savjesti donosi u prvoj instanci od strane administrativne vlasti, tijelo koje donosi odluku će biti potpuno odvojeno od vojnih vlasti i njegov sastav će garantirati maksimalnu nezavisnot i nepristrasnost."

- Bandrés Molet & Bindi rezolucija Evropskog Parlamenta, stav 9:

"9. Poziva Zemlje Članice da osiguraju da obavezna vojna služba i civilna služba obavljena u institucijama koje nisu u nadležnosti Ministarstva odbrane, budu iste dužine trajanja, u skladu sa stavom 51 gore pomenute Rezolucije od 11. Marta 1993. godine u pogledu ljudskih prava u Evropskoj Zajednici."

Civilna služba je obaveza propisana od strane države za prigovor savjesti. Budući da ti ljudi ulažu prigovor savjesti na vojnu službu, cijeli proces koji se odnosi na to mora biti u nadležnosti ne-vojnog organa vlasti. Također, dokazano je da civilna ministarstva mogu imati više koristi od civilne službe i da se loše odnošenje prema prigovaračima savjesti javlja u manjoj mjeri ako civilna institucija ima nadležnost nad cjelokupnim procesom. Isto tako posao koji obavljaju prigovarači savjesti moraju biti potpuno civilni i bez direktne ili indirektno povezanosti sa vojskom- upravo iz razloga zbog kojih osobe apliciraju za prigovor savjesti.

5. Civilna služba ne smijee biti kažnjivog ili degradirajućeg karaktera, kako u pogledu posla tako i u pogledu dužine trajanja, niti smije ostaviti negativne posljedice po osobe koje je obavljaju – npr. u pogledu isključenja iz određenog posla ili stambenih beneficija

Objašnjenje: Evropski dokumenti na koje se Regionalni standard poziva:

- Machiochi rezolucija Evropskog parlamenta, stavovi 4 i 5:

"4. Naglašava da se obavljanje alternativne službe, kako je predviđeno u Rezoluciji br.337 (1967) Savjetodavne Skupštine Vijeća Evrope, ne smije smatrati sankcijom, te prema tome mora biti organizirana na takav način da se poštuje dostojanstvo osobe u pitanju i da koristi zajednici, posebno u društvenoj oblasti i u oblasti pomoći i razvojne saradnje;

5. Smatra da trajanje takve alternativne službe koja se obavlja pri civilnoj administraciji ili organizaciji, ne smije prekoračiti dužinu trajanja normalne vojne službe, uključujući vojne vježbe nakon perioda osnovne vojne obuke."

- Schmidbauer rezolucija Evropskog Parlamenta, stavovi 3,5 i 6:

"3. Nalaže Zemljama Članicama u pitanju da osiguraju da pojedinci koji obavljaju alternativnu službu ne budu uskraćeni za njihova ustavna i/ili građanska prava, te da se poštuje njihovo dostojanstvo;

5. Nalaže da se smiije dozvoliti da dužina trajanja aternativne službe prekorači dužinu trajanja uobičajene službe samo za jednu polovinu kako bi se nadoknadilo vrijeme rezervne obuke za one koji obavljaju vojnu službu;

6. Poziva osobe koje obavljaju alternativnu službu da se zaštite od iskorištavanja i pojedince u civilnoj službi da imaju ista primanja kao i vojnici;"

- de Gucht rezolucija Evropskog Parlamenta, stav ovi 48 i 51:

"48. Poziva da se zajednička načela definiraju s ciljem eliminacije diskriminacije vojne službe među Evropskim građanima;

51. Naglašava da se treba obezbjediti alternativna služba istog trajanja kao i vojna, tako da ne bude smatrana kao sankcija ili zastrašivanje;"

- Bandrés Molet i Bindi rezolucija Evropskog Parlamenta, stav 10:

"10. Pored toga vjeruje da prigovarači savjesti koji obavljaju civilnu službu moraju uživati ista prava kao i regruti angažirani u oružanoj vojnoj službi, u društvenom smislu- u pogledu pristupa profesionalnoj obuci, na primjer – i u smislu plate;"

- Rezolucija 1518 (2001) Generalne Skupštine Vijeća Evrope, stav 5.iv:

"5. Skupština saglasno preporučuje da Vijeće ministara pozove one zemlje članice koje to

još nisu napravile, da uvrste u svoje zakonodavstvo:

iv. potpunu alternativnu službu jasne civilne prirode koja ne bi trebala biti niti zastrašujućeg niti kažnjivog karaktera."

Civilna služba je zamjena za vojnu službu za prigovarače savjesti i kao takva, ona ne može biti kažnjivog ili degradirajućeg karaktera, niti prava ljudi koji služe civilnu službu smiju biti drugačija od prava onih koji služe vojnu službu. Glavne tačke koje treba razmotriti su da odnošenje prema prigovaračima savjesti ne smije biti drugačije od odnošenja prema drugima, da njihova ljudska prava ne smiju biti ugrožena, da njihov posao ne smije biti degradirajući ili kažnjiv i da se dostojanstvo prigovarača stalno poštuje. Međutim, ovo bi trebao biti slučaj i nakon službe, što znači da oni koji su služili civilnu službu ne smiju biti tretirani drugačije i da služenje koje su obavili ne smije ostaviti negativne posljedice po njih.

6. Sve troškove civilne službe mora snositi država, nikako organizacija u kojoj se služi civilna služba

Objašnjenje: Evropski dokumenti na koje se Regionalni standard poziva:

- Bandrés Molet i Bindi rezolucija Evropskog Parlamenta, stav 10:

"10. Pored toga vjeruje da prigovarači savjesti koji obavljaju civilnu službu moraju uživati ista prava kao i regruti angažirani u oružanoj vojnoj službi, kako u društvenom smislu- u pogledu pristupa profesionalnoj obuci, na primjer – tako i u smislu plate;"

- Preporuka br. R(87)8 Vijeća Ministara, sekcija C stav 9:

"9. Alternativna služba, ako postoji, će načelno biti civilna i od javnog interesa. Pored toga, pored civilne službe, država može također obezbjediti i neoružanu vojnu službu, dodjeljujući joj samo one prigovarače savjesti čiji su prigovori ograničeni na lično korištenje oružja;"

Civilna služba, budući da predstavlja zamjenu za vojnu službu, mora biti finansirana od strane države i njena projekcija u državnom budžetu ne smije ni na koji način uticati na vojni budžet u smislu da se civilnoj službi obezbjedi više sredstava, pošto bi to bilo u kontradikciji sa filozofijom prigovora savjesti. Svi troškovi za prigovarača i njegovu službu moraju biti preuzeti od strane države i moraju se obezbjediti jednaki uslovi za osobu koja služi civilnu i za osobu koja služi vojnu službu.

7. Kontrolu procesa mora vršiti civilna institucija ili organizacija

Objašnjenje: Evropski dokumenti na koje se Regionalni standard poziva:

- Preporuka 337 (1967) Vijeća ministara Vijeća Evrope, sekcija B stav 2:

"2. Tamo gdje se odluka po pitanju prava na prigovor savjesti donosi u prvoj instanci od strane administrativne vlasti, tijelo koje donosi odluku će biti potpuno odvojeno od vojnih vlasti i njegov sastav će garantirati maksimalnu nezavisnot i nepristrasnost."

- Bandrés Molet i Bindi rezolucija Evropskog Parlamenta, stav 9:

"9. Poziva Zemlje Članice da osiguraju da obavezna vojna služba i civilna služba obavljena u institucijama koje nisu u nadležnosti Ministarstva odbrane, budu iste dužine trajanja, u skladu

sa stavom 51 gore pomenute Rezolucije od 11. Marta 1993. godine u pogledu ljudskih prava u Evropskoj Zajednici."

Svi aspekti apliciranja za prigovor savjesti i služenja civilne službe moraju biti pod nadzorom neke civilne institucije ili organizacije, dajući tako sve potrebne uslove za pravilnu implementaciju procesa. Država mora obezbjediti sve zainteresirane organe vlasti sredstvima za pravilan monitoring i kontrolu, kao i da dozvoli civilnom društvu uvid i kontrolu nad svojim radom.

8. Država ima obavezu da jasno i precizno informiše vojne obveznike o pravu na prigovor savjesti

Objašnjenje: Evropski dokumenti na koje se Regionalni standard poziva:

- de Gucht rezolucija Evropskog Parlamenta, stav 49:

"49. Smatra da bi ova zajednička načela trebala uključiti minimalne garancije da bi se osiguralo:

- da je omogućena dostatna informacija o statusu prigovarača savjesti

- Rezolucija 337 (1967) Vijeća ministara Vijeća Evrope, sekcija B stav 1:

"1. Osobe na popisu za vojnu službu koje, iz razloga lične savjesti ili dubokog uvjerenja motivisanog religijom, etikom, moralom, humanitarnošću, filozofijom ili slično, odbiju da služe vojni rok, uživati će lično pravo da budu oslobođeni obaveze na vojnu službu."

- Preporuka br. R(87)8 Vijeća ministara Vijeća Evrope, sekcija B stav 3:

"3. U pogledu djelotvornosti aplikacije načela i pravila ove Preporuke, osoba na popisu za vojnu službu će unaprijed biti informirana o svojim pravima. U tu svrhu, država će im obezbjediti sve relevantne informacije direktno ili odobriti privatnim organizacijama u pitanju da snabdjevaju tim informacijama;"

- Rezolucija 1518 (2001) Generalne skupštine Vijeća Evrope, stav 5.iii:

"5. Skupština saglasno preporučuje da Savjet ministara pozove one zemlje članice koje to još nisu napravile, da uvrste u svoje zakonodavstvo:

iii. pravo za sve regrute da dobiju informacije o statusu prigovarača savjesti i o načinima na koje se dobiva;"

Jedan od glavnih problema za pravilnu implementaciju prava na prigovor savjesti jeste sigurno institucionalizacija informacija o prigovoru savjesti. Država mora obezbjediti sve modele i strukture kako bi se regrutima omogućila adekvatna informiranost o svim pitanjima vezanih za pravo na prigovor savjesti, apliciranja za prigovor savjesti i služenja civilne službe, budući da većina ljudi nije svjesna postojanja ovih informacija prije regrutovanja.

9. Svako ima pravo da slobodno informira druge o pravu na prigovor savjesti

Objašnjenje: Evropski dokumenti na koje se Regionalni standard poziva:

- Preporuka br. R(87)8 Vijeća ministara Vijeća Evrope, sekcija B stav 3:

"3. U pogledu djelotvornosti aplikacije načela i pravila ove Preporuke, osoba na popisu za vojnu službu će unaprijed biti informirana o svojim pravima. U tu svrhu, država će im obezbjediti sve relevantne informacije direktno ili odobriti privatnim organizacijama u pitanju da snabdjevaju tim informacijama;"

Pored obaveze države da daje informacije o prigovoru savjesti, ona također mora dozvoliti i obezbjediti sve što je neophodno za bilo koju zainteresiranu stranku da pruža osobama informacije po pitanju prigovora savjesti.

Također, bazirano na preporukama Vijeća Evrope po prijemu u članstvo, dajemo dodatnu tačku Regionalnom standardu koja se ne tiče konteksta pravnog akta, nego njegove forme:

a. Legislativa o prigovoru savjesti i civilnoj službi treba da bude u formi Zakona o civilnoj službi potpuno odvojenog od Zakona o odbrani

Također bismo željeli naglasiti da smatramo da je problematična činjenica da država traži od maloljetnih osoba da donesu odluku o tako važnom pitanju kao što je služenje vojnog roka. Smatramo da takva dilema treba biti odgođena do punoljetstva.

KOMPARATIVNA STUDIJA

STEPEN IMPLEMENTACIJE REGIONALNOG STANDARD ZA PRIGOVOR SAVJESTI U ZAKONODAVSTVU I PRAKSI – HRVATSKA

1. Pravo na prigovor savjesti je fundamentalni aspekt prava na slobodu govora, savjesti i religije, kako je navedeno u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Europskoj konvenciji o ljudskim pravima i fundamentalnim slobodama (bazirano na Preporuci 337 (1967) Savjeta Ministara Vijeća Evrope i Rezoluciji 1518 (2001) Generalne Skupštine Vijeća Evrope);

Prigovor savjesti dopušten je onima koji poradi svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama (Ustav RH, čl. 47.). Status prigovarača bio je reguliran sa nekoliko članaka unutar Zakona o obrani te nekoliko Pravilnika i internih naputaka. U veljači 2003. godine, Hrvatski sabor je donio Zakon o civilnoj službi koji se primjenjuje od 1.5.2003. godine. Donošenje ovog Zakona je od velikog značaja budući da regulira status prigovarača savjesti te je dobar temelj da uz manje preinake osigura poboljšanje uvjeta i prava prigovarača savjesti.

2. Prigovor savjesti se može uložiti bilo kada: prije, za vrijeme i nakon služenja vojnog roka (protivno je logici stavljati vremenski limit na nečiju savjest, slobodnu misao ili vjeroispo-

vijest, u smislu da se jednom napravljeni izbor ne može promijeniti) i izjavljivanje Zahtjeva za prigovor savjesti mora odmah prekinuti svaku mogućnost poziva ove osobe na služenje vojnog roka do rješenja njegovog zahtjeva (bazirano na Rezoluciji 1518 (2001) Generalne skupštine Vijeća Europe, De Gucht Rezoluciji Europskog parlamenta, Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Savjeta Ministara Vijeća Europe)

Iako je u počecima postojao rok od 90 dana od upisa u vojnu evidenciju, Ustavni je sud ukinuo tu odredbu koja je poštivana. Danas i sam Zakon kaže da je prigovor savjesti moguće uložiti u bilo kojem trenutku te se nakon pozitivnog rješenja prigovarač savjesti upućuje na civilnu službu, tj. raspoređuje u sastav civilne zaštite. Ukoliko je zahtjev za civilnu službu podnijet prije 27. godine i prije primitka poziva za vojsku, odlazak u vojsku se odgađa. U svim ostalim slučajevima, prigovarač savjesti je dužan postupiti u skladu sa pozivom za vojsku tj. služiti vojni rok/vojne vježbe dok Povjerenstvo za civilnu službu ne donese rješenje kojim mu se odobrava civilna služba.

3. Osnova za ostvarenje statusa prigovarača savjesti je samo slobodna izjava prigovarača savjesti i nije prihvatljivo da bilo kakva i bilo čija komisija ispituje nečije razloge savjesti (bazirano na Schmidbauer i Machioccia Rezolucijama Europskog parlamenta)

Stupanjem na snagu Zakona o civilnoj službi 2003. godine, više nije potrebno pisati obrazloženje na temelju kojega je Povjerenstvo odlučivalo o uvjerljivosti razloga. Sada je potrebno samo navesti da li se traži prigovor savjesti zbog vjerskih ili moralnih razloga te se detaljnije ne ispituju.

4. Civilna služba mora biti potpuno civilnog karaktera, a čitav proces apliciranja i služenja bi trebao biti pod nadležnosti nekog civilnog ministarstva. Ministarstvo obrane se ne može smatrati civilnim ministarstvom (bazirano na Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Savjeta Ministara Vijeća Europe)

Civilna služba je i prije stupanja na snagu Zakona o civilnoj službi bila u nadležnosti Povjerenstva u sklopu Ministarstva pravosuđa. Stupanjem na snagu Zakona o civilnoj službi, nadležnost je u potpunosti preuzelo Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi. Sama civilna služba u počecima je od strane države bila predstavljena kao vojna služba bez oružja, iako je 1995. godine donešen Pravilnik o određivanju pravnih osoba u kojima se može obavljati civilna služba u Republici Hrvatskoj te Odluka o poslovima obveznika civilne službe. Kada je jednom krenulo upućivanje prigovarača u civilne ustanove, prestala je praksa upućivanja u vojarnu bez oružja. Prilikom izrade i donošenja Zakona o civilnoj službi, prihvaćen je zahtjev da se i nevladinim udrugama omogući primanje prigovarača savjesti na civilnu službu, a kriteriji su određeni Pravilnikom o određivanju pravnih osoba i tijela u kojima se može obavljati civilna služba u Republici Hrvatskoj.

5. Civilna služba ne smije biti kažnjivog karaktera, kako u pogledu poslova koji se u njoj obavljaju, tako i u dužini trajanja u usporedbi sa vojnom službom (bazirano na Schmidbauer, de Gucht, Banders-Molet i Bindi i Machioccia Rezolucijama Europskog parlamenta)

Uzimajući u obzir dužinu trajanja, civilna služba je svakako kažnjivog karaktera budući da traje 8 mjeseci (2 mjeseca duže od vojnog roka). Najčešće spominjani argument za duže trajanje je taj da su ročnici 24 sata, 7 dana u tjednu u vojarni, dok su prigovarači savjesti na civilnoj službi

8 sati, 5 dana u tjednu. Međutim treba napomenuti da se radi o 8 sati efektivnog rada. Ročnici u vojarnama ne rade 24 sata dnevno, već za razliku od prigovarača, doručkuju, ručaju, večeraju, odmaraju se, spavaju i dr.

Što se samog obavljanja poslova tiče, bilo je slučajeva kada se prema prigovaračima u ustanovi postupalo neprimjereno i kada su im namjerno davani teški poslovi. Nakon naših intervencija i kako je odmicalo vrijeme i rastao broj prigovarača, takvi slučajevi su se smanjivali i danas ih gotovo i nema.

6. Sve troškove civilne službe mora snositi država, nikako organizacija u kojoj se služi civilna služba (bazirano na Preporuci 337 (1967) Savjeta ministara Vijeća Evrope i praksi u zemljama Evropske Unije)

U Zakonu o civilnoj službi jasno propisuje da sredstva potrebna za provedbu samog Zakona osigurava ministarstvo nadležnom za poslove socijalne skrbi. Zapravo se radi samo o administrativnim troškovima, budući da se prigovaračima više ne isplaćuju nikakve naknade (prije stupanja na snagu Zakona o civilnoj službi, isplaćivali su se putni troškovi).

7. Kontrolu rada prigovarača savjesti u civilnoj službi mora vršiti civilna instanca (bazirano na Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Savjeta ministara Vijeća Evrope)

Ova odredba se u potpunosti poštuje jer kontrolu vrši osoba zadužena za prigovarače u samoj ustanovi te Povjerenstvo za civilnu službu koje može nenajavljeno dolaziti u ustanove u kojima se obavlja civilna služba.

8. Država ima obavezu da jasno i precizno informira vojne obveznike o pravu na prigovor savjesti (bazirano na Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Savjeta ministara Vijeća Evrope, te Rezoluciji 1518 (2001) Generalne Skupštine Vijeća Evrope)

Ovu obavezu još od 1991. godine propisuje Pravilnik o izvršavanju vojne obveze, a danas prema Zakonu o civilnoj službi, nadležni Ured za obranu dužan je novaka prilikom upisa u vojnu evidenciju pisanim putem cjelovito upoznati s njegovim ustavnim i zakonskim pravima da može na temelju prigovora savjesti podnijeti zahtjev za civilnu službu. U samim počecima Uredi za obranu često nisu informirali novake o njihovom pravu ili bi im davali nepotpune informacije kako je teško dobiti civilnu službu ili su ih uvjerali da je dužina trajanja veća, nego što stvarno jest. Također je bilo i slučajeva kada su u Uredu za obranu pokušali odgovoriti osobu od prigovora savjesti, a bilo je i prijetnji i ucjena. S vremenom, porastom broja prigovarača i ukazivanjem na nepoštovanje zakonskih akata, takvi slučajevi postali su rijetkost, a u nekim uredima za obranu se tolerantnost i razumijevanje razvilo do te mjere da i sami nekada predlože ulaganje prigovora savjesti.

9. Svako ima pravo da slobodno informira druge o pravu na prigovor savjesti (bazirano na Preporuci br. 87(8) Savjeta ministara Vijeća Evrope)

Ne postoji zakonska odredba kojom bi se branilo informiranje. Postojanje takve odredbe bi zasigurno bilo neustavno jer bi značilo kršenje slobode govora.

KOMPARATIVNA STUDIJA

STEPEN IMPLEMENTACIJE REGIONALNOG STANDARDA ZA PRIGOVOR SAVJESTI U ZAKONODAVSTVU I PRAKSI - BOSNA I HERCEGOVINA

1. Prigovor savjesti je fundamentalan aspekt prava slobode mišljenja, religije i ubjeđenja utvrđenog Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

U legislativi BiH prigovor savjesti je prihvaćen kao priznato ljudsko pravo u oba entiteta. Deklarativno u zakonu stoji da je prigovor savjesti priznat svima koji iz filozofskih, vjerskih, moralnih ili etičkih razloga savjesti ne žele da služe vojni rok sa oružjem u vojsci, naravno, uz pretpostavku da se ti razlozi moraju učiniti uvjerljivim i podležu određenim ograničenjima.

U praksi, ovo pravo je bilo zanemarivano od 1996. godine, kad su zakoni doneseni, pa sve do 2000. godine u Federaciji BiH, a 2001. u Republici Srpskoj. Trenutno, postoje mehanizmi za sticanje statusa prigovarača savjesti u oba entiteta koji rade uglavnom prema zakonu.

2. Prigovor vojnoj službi se može izjaviti prije, za vrijeme i poslije služenja vojnog roka, uključujući tu i pripadnike redovnog i rezervnog sastava oružanih snaga (nelogicno je ograničavati slobodu mišljenja, savjesti i religije bilo kakvim vremenskim rokovima), te aplikacija za civilnu službu mora da suspenduje bilo kakav poziv na vojno služenje do iskorištavanja svih pravnih mogućnosti po pitanjima aplikacije.

Prigovor savjesti se u Republici Srpskoj može izjaviti u roku od 15 dana od dana dobijanja poziva za regrutaciju. U Federaciji BiH, prigovor savjesti se može izjaviti do 7 dana nakon dobijanja finalnog poziva na služenje vojnog roka.

U Federaciji BiH je postojala mogućnost apliciranja za status prigovarača savjesti u skladu sa Međunarodnim preporukama (prije, u toku i nakon služenja vojnog roka) i bila je definirana dokumentom "Privremena instrukcija o obavljanju civilne službe u pravnim licima i jedinicama Vojske Federacije BiH" koja je stupila na snagu 27.10.2003., a važila do donošenja posljednjeg Zakona o Odbrani Federacije BiH (Juni 2004.). Komisija koja odlučuje o statusu prava na prigovor savjesti u svom radu se trenutno vodi odredbama ovog zakona što znači da za vrijeme i nakon služenja vojnog roka nije moguće aplicirati za prigovor savjesti. U Republici Srpskoj, za prigovor savjesti je moguće aplicirati samo u zakonskim rokovima, mada praksa govori da je situacija drugačija i da je apliciranje nakon zakonskih rokova u praksi moguće. Međutim, praksa pokazuje da se aplikacije van roka koje se pozivaju na neinformisanost nekada odbijaju, a nekada nakon žalbe drugostepenom organu prihvataju, tako da ne postoji jasno pravilo ili praksa u ovom slučaju.

Što se suspenzije eventualnih poziva na vojno služenje tiče, aplikacija za prigovor savjesti sprječava poziv na vojno služenje dok se ne iscrpe sve mogućnosti prema Zakonu (u Federaciji BiH do kraja žalbenog postupka drugostepenoj komisiji Ministarstva pravde FBiH, a u Republici

Srpskoj do odluke Ministra odbrane na eventualnu žalbu prigovarača savjesti). No, međutim, budući da ne postoje zakonom propisani sudski procesi nakon ovoga, u slučaju bilo kakvih sudskih procesa na spomenute odluke, ne postoje zakonske odredbe koje sprječavaju eventualni poziv u vojnu službu.

3. Osnova za sticanje statusa prigovarača savjesti je samo slobodna izjava prigovarača, koja ne podleže daljem ispitivanju bilo kakve komisije.

U oba BiH entiteta, legislativa nalaže da se razlozi za civilno služenje navedu i učine uvjerljivim nadležnim organima, tj. komisijama, i to Komisiji za civilnu službu pri Ministarstvu pravde u FBiH ili Regrutnoj Komisiji pri lokalnim odjelima Ministarstva Odbrane u RS. U FBiH, međutim, ovi razlozi ne moraju da se učine uvjerljivim, nego samo navedu.

U Federaciji BiH, praksa je da se razlozi moraju navesti u aplikaciji, ali se za njihovo odobravanje trenutnom sastavu komisije oni ne moraju učiniti uvjerljivim, jer članovi Komisije za civilnu službu smatraju da ne mogu procjenjivati ničiju savjest. U Republici Srpskoj, lokalne regrutne komisije, koje rješavaju aplikacije u prvom stepenu, traže da ispituju razloge za prigovor savjesti koji im se dostavljaju u formi aplikacije – zahtjeva za civilnu službu.

4. Civilna služba mora biti jasnog civilnog karaktera i u civilnim institucijama, te cio proces apliciranja i izvršavanja civilne službe treba da bude pod jurisdikcijom civilnog ministarstva (Ministarstvo Odbrane se ne može smatrati civilnim ministarstvom u ovom slučaju). Civilna služba se odvija u humanitarnim, neprofitnim, organizacijama opšteg i javnog interesa, i sl.

Zakonom je ovo veoma dobro obrađeno, mada se prioritet daje vojnim institucijama. U Federaciji zakon kaže da se «civilna služba u pravilu obavlja u Vojski Federacije i to na dužnostima bez nošenja i upotrebe oružja», te se u narednom članu dodaje da «se može obavljati i u pravnim licima koja imaju sjedište na teritoriji Federacije, a koja odredi ministar odbrane» Odluku o dodjeljivanju statusa organizacije organizatora civilne službe donosi Ministar Odbrane Federacije BiH, a prema preporuci komisije koja provjerava ispunjenost postavljenih kriterija za organizacije koje zele biti organizatori civilne službe. Osnovni kriterij je da se radi o organizacijama od javnog i humanitarnog značaja, te neprofitne i omladinske organizacije mogu aplicirati za dobijanje ovog statusa. Isticemo da su ostali kriteriji tako definirani da većina organizacija neprofitnog i humanitarnog karaktera zbog manjka kapaciteta koji se zahtijeva ne mogu biti organizatori civilne službe što smatramo nekorektnim i neopravdanim. U Republici Srpskoj se kaže da se »vojni rok u civilnoj službi služi u vojnoj privredi, zdravstvenim, opštim spasilačkim organizacijama, organizacijama za rehabilitaciju invalida i drugim organizacijama i ustanovama koje se bave djelatnošću od opšteg interesa».

U F BiH civilnu službu obavlja 46 prigovarača savjesti kroz pilot projekat civilna služba u F BiH, koji treba biti baza za dalji razvoj civilne službe u ovom entitetu. Pravnih lica organizatora civilne službe ima 52 sa 20 podružnica ovih pravnih lica, ne uključujući Ministarstvo odbrane F BiH koje također ima pravo organizacije civilne službe. U RS se civilna služba organizira po potrebi, jer je broj prigovarača jako mali i predstavnici vlasti ne vide potrebu za sistematskijim bavljenjem ovim problem. Do sada je civilna služba u RS obavljana u muzeju u Prijedoru, te Caritasu u Banjoj Luci

Ministar Odbrane RS određuje instituciju i radno mjesto gdje će pojedinci obavljati svoju civilnu službu.

U Federaciji BiH odluku o organizaciji u kojoj će prigovarači savjesti služiti civilnu službu donosi Komisija za civilnu službu pri Ministarstvu Pravde F BiH, a u procesu odlučivanja se vodi teritorijalnim principom, afinitetima i edukacijom samih prigovarača, te brojem i vrstom organizacija kojima je status organizatora civilne službe dodijelio Ministar odbrane F BiH.

U Republici Srpskoj praksa pokazuje da Ministar Odbrane određuje mjesto služenja, vodeći se, ipak, pri tome, teritorijalnim principom (služenjem u mjestu iz kojeg prigovarač dolazi), mada je uzorak jako mali da bi potvrdio ovu tvrdnju.

Međutim razvoj civilne službe u oba bh entiteta je tek počeo i još uvijek je u fazi definisanja, ali jasno je da je civilna služba, iako u F BiH malo manje, još uvijek u zavisnosti od Ministarstava odbrane i postoji velika potreba da se kompletna jurisdikcija nad civilnom službom dodijeli nekom drugom civilnom ministarstvu, te da se na taj način osigura njen preporučeni civilni karakter.

5. Civilna služba ne smije da bude kažnjivog karaktera, kako u pogledu poslova, tako i u pogledu dužine. Također, prigovarači savjesti koji obave civilnu službu ne smiju ni na kakav način biti diskriminirani zbog toga nakon obavljanja (npr. u dobijanju posla, tretmanu državnih službi i sl.)

U pogledu dužine, civilna služba je definitivno kažnjivog karaktera: u Federaciji BiH civilna služba traje 6, a vojna 4 mjeseci, dok je u Republici Srpskoj civilna služba 10, a vojna 4 mjeseci. Što se ostalog tiče, u legislativama ne postoje odredbe koje sprječavaju bilo kakve moguće buduće diskriminacije nakon obavljanja civilne službe.

6. Sve troškove civilne službe mora preuzeti država, nikako organizacija gdje se to služenje obavlja.

U Republici Srpskoj zakon jasno govori da troškove ove prirode snosi organizacija gdje se služi civilna služba. U Federaciji BiH ne postoje zakonske odredbe koje rješavaju ovo pitanje osim dokumenta "Privremena instrukcija o obavljanju civilne službe u pravnim licima i jedinicama Vojske Federacije BiH" koja ovo definira na način da većinu troškova civilne službe snosi organizacija u kojoj se obavlja civilna služba, koja po pravilu ne bi trebala da važi zbog izglasavanja novog Zakona o odbrani – koji na ovo pitanje ne odgovara.

U Republici Srpskoj zakon je proveden u praksi, tako da organizacija snosi sve troškove za prigovarača. U Federaciji BiH da organizacije snose troškove vojničke plate i prevoza za prigovarače, te smještaja ukoliko ne služe u gradu iz kojeg dolaze (mada se insistira na teritorijalnom principu da ljudi služe u gradovima iz kojih dolaze), dok se ostali troškovi (osiguranja, takse i sl.) finansiraju iz proračuna Federacije BiH kao i za svakog drugog vojnika.

7. Kontrolu prigovarača vrši organizacija gdje se služba obavlja.

U RS kontrolu vrši Ministarstvo Odbrane, dok u Federaciji BiH kontrolu vrši Ministarstvo odbrane, Ministarstvo pravde i odgovorna osoba pravnog lica u kojem se služi (pozivajući se na diskutabilni dokument "Privremena instrukcija o obavljanju civilne službe u pravnim licima i jedinicama Vojske Federacije BiH). U praksi je kontrola na ovaj način i organizovana.

8. Država ima obavezu da jasno i precizno informiše vojne obaveznike na pravu o prigovoru savjesti.

U dosadašnjim zakonskim odredbama vezanim za prigovor savjesti na entitetskom nivou nije

preuzeta obaveza države da informiše regrute o pravu na prigovor savjesti, izuzev u F BiH u dokumentu "Privremena instrukcija o obavljanju civilne službe u pravnim licima i jedinicama Vojske Federacije BiH".

Ministarstvo odbrane BiH otvara prostor za eventualno buduće sistemsko informisanje o pravu na prigovor savjesti preko Zakona o civilnoj službi. Bitan napredak je ostvaren u F BiH u vrijeme dok je važio dokument "Privremena instrukcija o obavljanju civilne službe u pravnim licima i jedinicama Vojske Federacije BiH" koji je jasno definirao obavezu informiranja - čak i anketiranja regruta o izboru načina služenja vojnog roka. Ova ili slična obaveza nije sadržana u novom Zakonu o Odbrani F BiH.

11. Svako ima pravo da slobodno informiše o pravu na prigovor savjesti.

I legislativa i praksa pokazuju da ovo pravo postoji. U legislativi nema ništa deklarativno, ali svako generalno ima pravo da informiše o prigovoru savjesti. Postoji inicijativa koja radi na javnom informisanju o pravu na prigovor savjesti – Kampanja za prigovor savjesti u BiH i njeni partneri.

KOMPARATIVNA STUDIJA

STEPEN IMPLEMENTACIJE REGIONALNOG STANDARDA ZA PRIGOVOR SAVJESTI U ZAKONODAVSTVU I PRAKSI – SRBIJA I CRNA GORA

1. Pravo na prigovor savesti je fundamentalni aspekt prava na slobodu misli, savesti i veroispovesti, kako je navedeno u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (bazirano na Preporuci 337 (1967) Saveta Ministara Saveta Evrope i Rezoluciji 1518 (2001) Generalne Skupštine Saveta Evrope);

Prigovor savesti se priznaje u Ustavnoj povelji Državne zajednice Srbija i Crna Gora, u njenom delu koji se odnosi na Vojsku SCG, kao i u Povelji o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama. Zakon o vojsci SCG u članu 296. kaže: «Regrutu koji zbog verskih ili drugih razloga savesti ne želi da služi vojni rok pod oružjem ili želi da služi u civilnoj službi, vojni rok traje 13 meseci». U avgustu 2003. godine usvojena je Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o vršenju vojne obaveze kojom se ovo pravo uvodi i u praksi, a koja je stupila na snagu 15. oktobra 2003. godine. i na osnovu koje je prva generacija prigovarača savesti krenula sa civilnom službom 22. decembra 2003. godine. Bliže objašnjenja o sprovođenju civilne službe izdata su u Uputstvu o primenama odredaba Uredbe o vršenju vojne obaveze koje se odnose na služenje vojnog roka u civilnoj službi koje je izašlo u Službenom vojnom listu 3. novembra 2003. godine. Uredbom je predviđeno i postojanje služenja vojne obaveze bez oružja u vojnim ustanovama.

2. Prigovor savesti se može uložiti bilo kada: pre, za vreme i nakon služenja vojnog roka (protivno je logici stavljati vremenski limit na nečiju savest, slobodnu misao ili veroispovest, u

smislu da se jednom napravljeni izbor ne može promeniti) i izjavljivanje Zahteva za prigovor savesti mora odmah prekinuti svaku mogućnost poziva ove osobe na služenje vojnog roka do rešenja njegovog zahteva (bazirano na Rezoluciji 1518 (2001) Generalne skupštine Saveta Evrope, De Gucht Rezoluciji Evropskog parlamenta, Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Saveta Ministara Saveta Evrope)

Prema Zakonu o Vojski SCG prigovor savesti se treba uložiti u roku od 15 dana od prijema poziva za regrutaciju. Ali pošto se regrutacija obično vrši još u srednjoj školi, u praksi se zahtev može podneti sve do prijema poziva za služenje vojnog roka. Kad se jednom uloži prigovor savesti on prekida svaku mogućnost poziva te osobe na služenje vojnog roka do rešenja njegovog zahteva. Od prošle godine zahtev je moguće podneti i kad se već krene sa služenjem vojnog roka, ali pod uslovom da je prošlo manje od trećine vremena koliko se služi (trenutno vojni rok traje 9 meseci), a «nadležni vojni starešina takav zahtev prosleđuje vojnom odseku u roku od 48 sati». Međutim, i dalje nije omogućeno podneti Zahtev za prigovor savesti nakon služenja vojnog roka u slučaju poziva na vojnu vežbu u rezervni sastav. Uredbom je predviđena i mogućnost da se prigovaraču savesti «služenje vojnog roka u civilnoj službi ili službi bez oružja prekine ukoliko za vreme trajanja službe izvrši radnju koja je protivna razlozima zbog kojih je upućen u tu službu (tuča; upotreba hladnog ili vatrenog oružja; nasilničko ponašanje i sl.), kao i u slučaju neizvršavanja radnih dužnosti». Takvo lice se, ukoliko je služilo civilnu službu, upućuje na služenje vojne službe bez oružja, a ukoliko je služilo vojnu službu bez oružja uputiće se u redovnu vojnu službu.

3. Osnova za ostvarenje statusa prigovarača savesti je samo slobodna izjava prigovarača savesti i nije prihvatljivo da bilo kakva i bilo čija komisija ispituje nečije razloge savesti (bazirano na Schmidbauer i Machiucci Rezolucijama Evropskog parlamenta)

Prigovarač savesti u svom zahtevu «navodi razloge zbog kojih želi da vojni rok služi u civilnoj službi, kao i to na kojim poslovima u organizacijama i ustanovama van Vojske i Ministarstva odbrane želi da služi vojni rok, u skladu sa svojim obrazovanjem, sklonostima i opredeljenjem». Zahtev se piše u slobodnoj formi i podnosi posebnoj Komisiji nadležnog Vojnog odseka, kojih trenutno u SCG ima 52. Komisije «obrazuje ministar odbrane i imenuje članove komisije na predlog starešine Vojnog odseka. Komisiju čine: psiholog, teolog, lekar i dva predstavnika vojnog odseka, od kojih je jedan pravnik, a drugi odbranolog. Predsednik komisije je jedan od predstavnika vojnog odseka». One ispituju da li su ispunjeni tehnički uslovi da neko uložiti prigovor savesti («pravo da vojni rok služi bez oružja ili u civilnoj službi ne može ostvariti lice: koje poseduje dozvolu za nošenje ili držanje oružja; koje je u poslednje tri godine pravosnažno osuđivano za krivično delo ili prekršaje sa elementima nasilja; koje je u poslednje tri godine podnelo zahtev za držanje oružja; član lovačkog i streljačkog društava i lice koje se bavi prodajom i popravkom oružja i municije. Pravo na služenje vojnog roka u civilnoj službi ne može ostvariti lice koje radi u vojnoj industriji ili na istraživačkim projektima za potrebe Vojske. Tom licu može se priznati pravo na služenje vojnog roka bez oružja»), ali ne i same razloge zbog kojih se ulaže prigovor savesti. Ukoliko Komisija odbije zahtev «regrut može podneti prigovor u roku od 15 dana od dana prijema rešenja. Odluku po prigovoru donosi ministar odbrane».

4. Civilna služba mora biti potpuno civilnog karaktera, a čitav proces apliciranja i služenja bi trebao biti pod nadležnosti nekog civilnog ministarstva. Ministarstvo obrane se ne može smatrati civilnim ministarstvom (bazirano na Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Saveta Ministara Saveta Evrope)

Civilna služba je ne samo pod jurisdikcijom Ministarstva odbrane, već je u direktnoj nadležnosti Vojske SCG, odnosno nadležnih Vojnih odseka preko posebnih Komisija. Čitava procedura oko prijavljivanja za civilnu službu, samog služenja, kao i kontrola rada prigovarača su u direktnoj nadležnosti tih Komisija. Sama civilna služba se predstavlja kao civilno služenje vojske, iako je poptuno civilnog karaktera. Služi se u civilnim institucijama koje mogu biti «zdravstvene, opšte spasilačke organizacije, organizacije za rehabilitaciju invalida i u druge organizacije i ustanove koje se bave delatnošću od opšteg interesa koje odredi ministar odbrane po pravilu u mestu prebivališta regruta». Stupanjem na snagu Uredbe prestala je praksa slanja prigovarača savesti na služenje bez oružja u vojne ustanove, mada je ostavljena i takva mogućnost za one koji bi to želeli, ali ovo služenje nije civilnog karaktera.

5. Civilna služba ne sme biti kažnjivog karaktera, kako u pogledu poslova koji se u njoj obavljaju, tako i u dužini trajanja u poređenju sa vojnom službom (bazirano na Schmidbauer, de Gucht, Banders-Molet i Bindi i Machiucci Rezolucijama Evropskog parlamenta)

Uzimajući u obzir dužinu trajanja, civilna služba je svakako kažnjivog karaktera pošto traje 13 meseci (4 meseca duže od vojnog roka). Najčešće spominjani argument za duže trajanje je taj da su regruti 24 sata, 7 dana u nedelji u kasarni, dok su prigovarači savesti na civilnoj službi 8 sati, 5 dana u nedelji. Međutim, treba napomenuti da se radi o 8 sati efektivnog rada, dok regruti koji su kasarnama ne rade 24 sata dnevno, već za razliku od prigovarača, doručuju, ručaju, večeraju, odmaraju se, spavaju i dr. Što se samog obavljanja poslova tiče, prigovarač savesti se po civilnim institucijama raspoređuje na poslove u skladu sa svojim zahtevom u kome «navodi razloge zbog kojih želi da vojni rok služi u civilnoj službi, kao i to na kojim poslovima u organizacijama i ustanovama van Vojske i Ministarstva odbrane želi da služi vojni rok, u skladu sa svojim obrazovanjem, sklonostima i opredeljenjem», ali je to ostavljeno samim institucijama na rešavanje, tj. one još uvek nemaju razvijene programe i opise poslova na kojima bi prigovarači radili.

6. Sve troškove civilne službe mora snositi država, nikako organizacija u kojoj se služi civilna služba (bazirano na Preporuci 337 (1967) Saveta ministara Saveta Evrope i praksi u zemljama Evropske unije)

Sve troškove civilne službe snosi država, a oni podrazumevaju mesečnu naknadu (koja je ista kao za osobe koje služe redovnu vojnu službu) i putne troškove za prigovarače savesti. U praksi se ovo i ostvaruje, ali sa zakašnjenjem od nekoliko meseci. Međutim, treba spomenuti da su i sami prigovarači dužni da plate državi određene takse prilikom podnošenja Zahteva za civilnu službu.

7. Kontrolu rada prigovarača savesti u civilnoj službi mora vršiti civilna institucija (bazirano na Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Saveta ministara Saveta Evrope)

Ova odredba se delimično poštuje, jer kontrolu rada prigovarača savesti vrši osoba zadužena za prigovarače u samoj ustanovi (tj. njen direktor), ali je ta osoba dužna da podnosi mesečne izveštaje nadležnoj Komisiji (tj. Vojnom odseku).

8. Država ima obavezu da jasno i precizno informiše vojne obveznike o pravu na prigovor

savesti (bazirano na Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Saveta ministara Saveta Evrope, te Rezoluciji 1518 (2001) Generalne Skupštine Saveta Evrope)

Uredbom je predviđeno da je «nadležni Vojni odsek dužan da uz poziv za regrutovanje dostavi vojnom obvezniku i obaveštenje o pravu građana na prigovor savesti i zakonskim rešenjima za njegovo ostvarivanje», ali se ovo još uvek ne realizuje u praksi. Za očekivati je da će to biti slučaj prilikom naredne regrutacije, koja je obično u januaru mesecu.

9. Svako ima pravo da slobodno informiše druge o pravu na prigovor savesti (bazirano na Preporuci br. 87(8) Saveta ministara Saveta Evrope)

Ne postoji zakonska odredba kojom bi se branilo informisanje, jer bi postojanje takve odredbe bilo neustavno i značilo bi kršenje slobode govora, ali se pozivanje na odbijanje služenja vojnog roka smatra krivičnim delom. Takođe, ne postoji odgovarajuća saradnja sa Komisijama, koje ne žele da prosleđuju relevantne informacije. Na taj način se stvara mogućnost za širenje netačnih informacija i odvratanja ljudi od civilne službe. Čak je bilo i slučajeva da su osobe koje su već uložile prigovor savesti bile pozivane na razgovor od strane nekih oficira iz Vojnih odseka, na kojima su im oni davali svoje viđenje civilne službe, tj. odvrćali ih od iste, nudili im bolja mesta u regularnoj vojnoj službi ako se predomisle, pa čak i pretili.

Komparativna studija

KOMPARATIVNA STUDIJA

STEPEN IMPLEMENTACIJE REGIONALNOG STANDARDNA ZA PRIGOVOR SAVJESTI U ZAKONODAVSTVU I PRAKSI - MAKEDONIJA

(Regionalni standard za prigovor savjesti je razvijen na seminaru održanom u Sarajevu u martu 2003. od strane organizacije osnivača Regionalne mreže za prigovor savjesti – Prigovor za mir: Mirovna Akcija-Makedonija, EBCO Balkan-SiCG i Kampanja za prigovor savjesti-BiH. Standard je razvijen nakon jednog procesa na višegodišnjem radu sa problematikom o implementaciji ovog prava kroz različite prakse i pojedinosti u regionu, razmjenom iskustva sa velikim brojem organizacija iz EU, kao i sa dubljim upoznavanjem međunarodnih dokumenata koji tretiraju pravo na prigovor savesti: Univerzalna Deklaracija za čovjekova prava, Evropska konvencija za zaštitu čovjekovih prava i osnovnih sloboda, Rezolucija 337 (1967) Savjeta Evrope i Preporuka 816 (1977), Preporuka br. R (87) 8 Komiteta ministra i preporuka 1518 (2001) Savjeta Evrope. Sa ovim standardom pokušavamo pomoći u procesu usvajanja evropske prakse u zemljama jugoistočne Evrope. U produžetku se nalazi tekst Regionalnog standarda uz objašnjenja i poređenja sa realnom situacijom u R. Makedoniji.)

Regionalni standard za prigovor savjesti

U svim zemljama Jugoistočne Evrope vojna služba je još uvijek obavezna. Takođe, u svim zemljama regiona postoje osobe koje odbijaju da služe ovu službu zbog svojih uvjerenja i/ili razloga savjesti. Oni se nazivaju prigovaračima savjesti. Prigovarači savjesti ispoljavaju svoje napore ka budućnosti bez rata i nasilja time što odbijaju da budu obučavani da ubijaju. U skoro svim zemljama Evropske Unije postoji pravo na alternativnu – civilnu službu. Ovim standardima željeli bismo da doprinesemo procesu implementacije civilne službe i poboljšanju pozicije pacifista na ovim prostorima. Nakon više godina rata koji je region Jugoistočne Evrope držao u mraku, veoma je važno da se osnaže prigovarači savjesti, kao osobe koje su tokom svih ovih proteklih godina, ličnim primjerom, promovisale shvatanje da postoji alternativa nasilju. Potpuna civilna služba bi mogao biti pravi potez u ovom smjeru za bolju budućnost.

1. Pravo na prigovor savjesti je fundamentalni aspekt prava na slobodu govora, savjesti i religije, kako je navedeno u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i fundamentalnim slobodama (bazirano na Preporuci 337 (1967) Saveta Ministara Vijeća Evrope i Rezoluciji 1518 (2001) Generalne Skupštine Vijeća Evrope);

- Pravo na prigovor savjesti na obaveznu vojnu službu u R. Makedoniji je po prvi put zakonski priznato u Zakonu za odbranu od 2001. Svojevrsan podvig pretstavlja fakt da je ovo pravo uvedeno u legislativi u vrijeme kada se u Makedoniji dešavao oružani konflikt. Ipak, ostaje činjenica da je njegova praktična primjena započela tek pred kraj 2002. godine i to da pravo na prigovor savjesti nije imperativno ušlo u Ustav R.M. i isto je tretirano samo sa nekoliko članova u Zakonu za odbranu.

2. Prigovor savjesti se može uložiti bilo kada: prije, za vrijeme i nakon služenja vojnog roka, uključujući i pravo na prigovor savjesti za pripadnike redovnih oružanih snaga (protivno je logici stavljati vremensko ograničenje na nečiju savijest, slobodnu misao ili vjeroispovijest, u smislu da se jednom napravljeni izbor ne može promijeniti) (bazirano na Rezoluciji 1518 (2001) Generalne skupštine Vijeća Evrope, De Gucht Rezoluciji Evropskog parlamenta, Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Savjeta Ministara Veća Evrope);

- Odluka za ukidanje člana 10 stava 1 iz Zakona za odbranu, Ustavnog suda R. Makedonije iz 12.09.2002, govori u duhu ovog člana standarda. Međutim, sa Zakonom za Izmjene i dopune Zakona odbrane, ponovo je napravljen upad na slobodu prava za izražavanje prigovora savjesti, na taj način što član 3 ovog zakona omogućava izražavanje prava na prigovor savjesti prije dobijanja poziva za vojnu službu. U praksi ovo znači da se prigovor savjesti može izraziti u bilo koje vrijeme, osim u periodu od dobijanja poziva za vojnu službu, pa sve do trenutka pred ulazak u kasarnu. Smatramo da je ovo apsurdno, da sloboda savijesti, misli i religije i njihova manifestacija ne mogu da budu vremenski ograničeni. Još više, što se svi oni mogu promijeniti tokom života jednog čoveka.

3. Osnova za ostvarenje statusa prigovarača savjesti je samo slobodna izjava prigovarača savjesti i nije prihvatljivo da bilo kakva i bilo čija komisija ispituje nečije razloge savjesti (bazirano na Schmidbauer i Machioccii Rezolucijama Evropskog parlamenta);

- Misao, savjest i religija su dio čovjekove osnovne intime. Koji su to kriterijumi da se kroz jedan zakonski postupak utvrdi dubina nečijeg ubjeđenja? Mehanizam komisijskog ispitivanja smatramo diskriminirajućim. Isto to se ne traži od vojnih obveznika koji se izjašnjavaju za vojnu službu. (Medicinski pregledi pri evidenciji važe za sve). Pored Zakona za odbranu R.M. postoji Komisija formirana od strane Ministarstva za Odbranu koja treba da odluči na zahtjev za civilnu službu u roku od 30 dana.

4. Civilna služba mora biti potpuno civilnog karaktera, a cjeli proces apliciranja i služenja bi trebao biti u nadležnosti nekog civilnog ministarstva. Ministarstvo odbrane se ne može smatrati civilnim ministarstvom. Civilna služba bi se trebala obavljati u neprofitnim, humanitarnim i organizacijama od opšteg i javnog interesa. (bazirano na Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Savjeta Ministara Vijeća Evrope);

- Ovaj princip, podržava i Savjet Evrope, predlažući Ministarstvo rada za nadležno po ovom pitanju. Nije najbolje rešenje da ministarstvo koje se zanima za rat odlučuje gde će služiti pacifisti.

- Praksa u R.M. pokazuje da sa odlukom Vlade civilna služba može se odvijati u organizacijama i ustanovama gdje preovlađuju Medicinski centri, a profili radnih mjesta su: lekar, stomatolog, laborant, zubni tehničar, bolničar, psiholog, socijalni radnik, čistač, električar, VKV i KV radnici. Ovakav raspored prigovarača savjesti je problematičan iz etičkog aspekta, zato što prigovarači savjesti postaju jedan vid nelojalne konkurencije radnicima. Praksa nam govori da je većina prigovarača savjesti u Makedoniju raspoređena na higijeničarske dužnosti, bez obzira na njihove afinitete i/ili stručnu osposobljenost. Evropska praksa (uključujući zemlje gde je danas ukinuta vojna obaveza u vrijeme kad je bila na snazi) govori da mnoštvo prigovarača savjesti izvršava civilnu službu u neprofitnim nevladinim organizacijama. Veći dio njih izvršava civilnu službu u misijama raznih nevladinih organizacija u inostranstvu (Španija-BiH, Italija-Kosovo, Makedonija, Nemačka-Makedonija, Francuska, Španija, ...). Društva iz EU su uvidjela važnost toga da prigovarači savjesti provedu vrijeme civilne službe obučavajući se za mnoštvo znanja iz oblasti ljudskih prava, rada sa raznim marginalnim grupama i kasnije da se vrate u društvo sa novostečenim znanjima i da doprinesu građanima za bolju budućnost.

5. Civilna služba ne smije biti kažnjivog karaktera, kako u pogledu poslova koji se u njoj obavljaju, tako i u dužini trajanja u poređenju sa vojnom službom (bazirano na Schmidbauer, de Gucht, Banders-Molet i Bindi i Machiacci Rezolucijama Evropskog parlamenta);

- U R.M. služba u Armiji traje 6 mjeseci, a civilna 10 mjeseci. Smatramo da dužina civilne službe predstavlja kaznu za loši izbor vojnog obveznika. Po Zakonu o odbrani, prigovarači savjesti, potpadaju službi za rezervni sastav do 55 godina starosti (član 81 stav 2).

- U odnosu na poslove, veći broj argumenata su već iznešeni i daju uvid u stanje u R.M.

6. Sve troškove civilne službe mora snositi država, nikako organizacija u kojoj se služi civilna služba (bazirano na Preporuci 337 (1967) Savjeta ministara Vijeća Evrope i praksi u zemljama Evropske Unije);

- Ovaj princip ima za cilj da spriječi prepreku i ostvarivanje prava na prigovor savjesti preko ucjenjivanja organizacija u pogledu troškova. U R. Makedoniji troškove snosi organizacija gde se odvija civilna služba, a oni se nadoknađuju od strane Ministarstva odbrane.

7. Kontrolu rada prigovarača savesti u civilnoj službi mora vršiti civilna instanca (bazirano na Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Savjeta ministara Vijeća Evrope);

- Zakon za odbranu predviđa da kontrolu vrši organizacija gdje se odvija civilna služba i da za to podnosi izveštaje u Ministarstvu za odbranu. Takođe kontrolu vrši i ministarstvo za odbranu.

8. Država ima obavezu da jasno i precizno informiše vojne obveznike o pravu na prigovor savjesti (bazirano na Preporuci br. 87(8) i Preporuci 337 (1967) Savjeta ministara Vijeća Evrope, te Rezoluciji 1518 (2001) Generalne Skupštine Vijeća Evrope);

- Pri svakom kontaktu sa vojnim obveznikom po pitanjima povezanih sa vojnom obavezom, država treba jasno i nedvosmisleno da pokaže na mogućnost izbora koju imaju vojni obveznici. Ovo je osnova za fer ophođenje prema vojnim obveznicima. Ministarstvo odbrane R.M. ne obavještava vojne obveznike na pravo prigovora savesti. Preporuka iz 1967 godine, a kasnije i preporuka iz 1987 godine preporučuje Vladi da informišu za pravo ili ovu dužnost da dodjele drugoj organizaciji.

9. Svako ima pravo da slobodno informiše druge o pravu na prigovor savjesti (bazirano na Preporuci br. 87(8) Savjeta ministara Vijeća Evrope);

- U R.M. se ne sprečava slobodno informisanje o pravu na prigovor savjesti.

*Željeli bismo reći na to da mislimo da je problematično to što država traži od maloljetnih lica da odlučuju za takva važna pitanja kao što je služenje vojnog roka. Smatramo da se ta dilema treba odložiti do punoljetstva.

- U R.M. je problem to što se maloljetna lica uvode u vojnu evidenciju pre punoljetstva. Ipak, postoji zakonska zabrana da se ne mogu uputiti na služenje vojnog roka pre napunjenih 19 godina starosti ili osim ako to traži vojni obveznik, ali da nije mlađi od 18 godina.

Realizaciju ove konferencije omogućili su:

PRIGOVOR za MIR

Regionalna mreža za prigovor savjesti «Prigovor za mir»

www.prigovorzamir.org

E-mail: konferencija@prigovorzamir.org

Mirovna Akcija-Makedonija

Točila 1 A3/23,75000 Prilep – Makedonija

++389 48 401 888, gamanet@mt.net.mk

EBCO Balkan

Makednoska 22/II, Beograd, Srbija

++381 (0) 11 3340 359,

office@ebcobalkan.org www.ebcobalkan.org

Antiratna kampanja Hrvatske

Antiwar Campaign Croatia

Medulićeva 17/II, 10000 Zagreb, Hrvatska

Tel./fax: ++385 1 48 48 720, e-mail: ark@zamir.net

Nansen dialogue centre - Montenegro

Vukice Mitrović 881 000 Podgorica

Tel: 081 / 230 681, 081/ 230 646, Fax: 081 / 231 105

info@ndcmn.org, www.nansen-dialogue.net

Kampanja za prigovor savjesti u BiH

– Centralni ured Sarajevo

Muse Ćazima Ćatića 25, 71000 Sarajevo, BiH

Tel/fax: (++387) 33 239 201

info@prigovorbih.org www.prigovorbih.org

